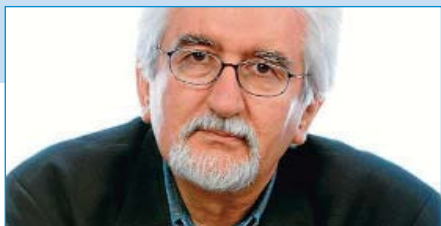

COM LA CARN DE XINXA

Antònia Maria Sbert Mestre,
professora de l'IES Mossèn Alcover de Manacor

Antoni Tugores és un manacorí força conegut per la seva tasca investigadora en dos camps: el de la cuina tradicional i el de la guerra civil i el franquisme. Ha publicat llibres relacionats amb la història de Mallorca com "El batlle Antoni Amer, Garanya. La història robada" (2004), "La guerra a casa" (2006) i més recentment "Victimes invisibles" (2011). De cuina també ha publicat títols com "Memòria de la cuina mallorquina" (2005), "Cuina econòmica, receptes fàcils per a temps difícils" (2009), ambdós llibres li han valgut els premis Gourmand de cuina mediterrània, el primer, i de cuina casolana, el segon. Recentment hi ha afegit "Els millors plats de la cuina popular de Mallorca" (2013), escrit conjuntament amb M. Antònia Sureda Vallespir. A més a més, es dedica al periodisme i ha dirigit algunes revistes locals, ha fet de corresponsal de RNE i de Diari de Mallorca a Manacor, mitjà aquest darrer on encara fa col·laboracions.

documents dels quals hi ha constància però que no es poden trobar i sobretot, com explica Antoni Tugores al pròleg, per la desactivació de la memòria tant per part dels guanyadors com dels perdedors, desactivació que atribueix a raons diferents però que quedà immersa en la por i la vergonya. Ara bé, per una altra part, aquestes vides amagades que s'ha proposat l'autor de fer sortir a la llum fixen els protagonistes de la "història", és a dir, la gent del poble, la majoria dels quals no s'havien significat políticament, no tenien cap tipus de protagonisme polític, alguns dels quals eren bons creients, tots ells eren treballadors, autònoms o per compte d'altri.

Encarat a la tasca de reconstrucció biogràfica i coincidint amb un dels grans cronistes de la historiografia catalana, és el cas de Ramon Muntaner, Antoni Tugores es planteja el tema de la **veracitat** de les històries que conta. Una veracitat que pot documentar, però que també es recolza en la versió de testimonis orals. Tot i comptar amb més fonts d'informació que Muntaner (potser convé recordar que aquest basa la seva *Crònica* en el seu propi testimoni, el que va veure perquè hi era i en la credibilitat que els oients li atorgaran), Tugores dubta d'aconseguir poder contar la veritat, ara bé el que sí que pot garantir és l'autenticitat de les fonts documentals i també la seva paraula de no haver **manipulat** cap de les fonts consultades, és a dir, el seu compromís amb l'honestat en el maneig de la informació. Sota aquestes premisses, com el gran cronista medieval, Antoni Tugores es fixa uns límits, això és, contar "fets verídics" acompanyats de citacions de "documentació autèntica" amb

l'objectiu de "rescatar de l'oblit unes vides deliberadament silenciades". En la persecució d'aquest objectiu aconseguirà palesar la gratuïtat, l'arbitrarisme i fins i tot el surrealisme de les decisions preses pel poder polític, militar o judicial en relació als encausats o empresonats. Aquest compromís seu amb l'objectivitat a què se sent obligat com a investigador és una característica que l'allunya de Muntaner i l'acosta al perfil d'un altre gran cronista, el de Bernat Desclot, de qui convé recordar que és considerat un "historiador modèlic" pel predomini d'una "gran sobrietat" al llarg de la seva *Crònica*, qualitats que al meu parer són també adjudicables a Antoni Tugores. Però per més que l'objectivitat l'obligui, també se sent colpit pel drama personal i familiar de les víctimes i així ho confessa al pròleg en dir que admet haver-hi inclòs reflexions personals perquè l'equidistància, la imparcialitat esdevenen impossibles davant "la injustícia, l'abús de poder o el patiment dels més febles" (cita textual extreta del pròleg). El que el corprèn és el drama d'unes víctimes circumstancials, en paraules de l'autor *arbitràries*, que acaben empresonades i acusades de crims greus com incitació a la rebel·lió per a les quals demanen presó perpètua a mort amb proves basades en testimonis que declaren fets, apreciacions i tergiversacions de la realitat, informes policials que no es fonamenten en documents, sinó en apreciacions, tot de dades que fan pensar més aviat en històries de lladres i serenos, però en realitat són històries amb persones reals, de carn i ossos, amb noms i cognoms basades en autos de processament, sumaris i causes. I de ben segur que tot aquell

Com la carn de xinxa. Cròniques del 1936 i altres anys negats és el darrer llibre que ha publicat i que li ha valgut el XII premi Alexandre Ballester de narrativa curta de la convocatòria de l'any 2012 de l'Ajuntament de Sa Pobla. El subtítol que ha triat l'autor fixa el gènere, és a dir, el de la narració històrica. Abans de tot, convindria tenir present que la crònica és un gènere que ja es conreava a l'edat antiga i que ho va esser fins ben entrada l'edat moderna, i d'aquest gènere la nostra història literària en té quatre grans exemples: les famoses Cròniques, la de Jaume I, la de Bernat Desclot, la de Ramon Muntaner i la de Pere el Cerimoniós. Encara

més, el subtítol de l'obra també emmarca l'època històrica o historiada d'aquestes biografies amagades, la dels que caigueren en mans dels repressors, o si el lector ho prefereix, dels guanyadors.

Aquestes vides amagades que el cronista reconstrueix, per una part, l'aboquen a la imprecisió dels fets que provenen de testimonis orals difícils de contrastar amb documents i arxius, ja que el Règim franquista s'encarregà de fer-ne desaparèixer i perquè els testimonis eren molt joves o recorden fets dels quals no en varen esser protagonistes. El lector es troba davant un cronista que es veu limitat pel pas del temps sobre els protagonistes i els fets, limitat també pels

que llegeixi aquestes cròniques serà capaç de comprendre's i s'identificarà amb les víctimes quan llegirà aquestes històries que contenen la tragèdia d'esposes de treballadors del camp, picapedrers, cadirers, carrabiners, esmoladors,... i mares amb tres o més fills, germanes de..., totes elles, les víctimes, exemples de coratge i dignitat, lluitadores i sacrificades que travessen tragèdies personals una rere l'altra, però que no deixen mai d'encarar-se a un futur incert i difícil. Encara més, perquè viuen també marcades i perseguides per la por i perquè es veuen abocades a la condemna de guardar silenci, a no poder contar la seva tragèdia, a guardar-la i a morir sense haver-la compartida. Protagonistes, tant els homes com les dones, traumatitzats que mai no varen poder guarir-se i que varen haver d'aprendre a viure en companyia d'aquest trauma. Sens dubte és aquest l'efecte que la mestria narrativa d'Antoni Tugores aconseguirà provocar en el lector, la de la identificació amb aquests herois i heroïnes de la vida quotidiana, perquè és el que ha provocat en qui intenta explicar-vos el mèrit de reconstruir aquests breus retalls de vida.

Un altre aspecte que caldria comentar és el del límit que fixa el període històric que Antoni Tugores ha decidit investigar: l'any 1936, data que situa la tasca de recuperació de la memòria a l'inici de la Guerra Civil Espanyola, el seu context i les seves conseqüències. El seu ampli coneixement d'aquesta etapa l'empeny, per dir-ho d'alguna manera, a recrear l'ambient ideològic i polític en el qual vivien els protagonistes d'aquestes biografies amb l'objectiu de donar al lector o a la lectora totes aquelles dades que li calguin per fer la reconstrucció. Són notes explicatives, documentals i reflexives que deixen en evidència un engranatge policial i judicial que amaga, tergiversa, nega dades, que esborra pistes, que genera causes que duren mesos i fins i tot anys, que acumulen documents escrits, però que mai no presenten ni

permeten descobrir proves feaents de l'acusació dels encausats; ben al contrari, seguint el fil de la documentació un sempre acaba conclouent que no havien comès cap delictes, però la maquinària governamental exigia depuració i repressió. Tot de dades que, a més a més de reconstruir tragèdies personals com a conseqüència de la maquinària repressora franquista, permeten constatar els principis

la infiltración del idioma español, idioma del Imperio, en las esferas ciudadanas, ayudando con ello a la formación de buenos españoles" i que es pot llegir a "Ángel o bruixa". O aquesta altra de la ideologia nacionalcatòlica que els líders locals exhibien a les revistes com "Voz y voto", "Arriba" o "Renacer" que diu "...Trabajo, fe, religiosidad, tradición, austeridad, familia,

hom va llegint, hi va veient una actualitat, ara i avui, esfereïdora, cites que fan aparèixer preguntes com... realment ha passat el temps o és que de cop i volta hem reculat 70 anys en el temps?

Ara bé, en la voluntat d'ajudar a contextualitzar les històries, no es limita a marcar aquells aspectes esfereïdors de la ideologia guanyadora, sinó que també reconeix la humanitat de la tasca de sectors cristians com el de les monges de la Caritat que ajuden a col·locar en institucions fills de vídues o la tasca d'inserció laboral de les fàbriques de perles que optaven per treballadores vídues i que per a aquestes vídues significava la supervivència pròpia i dels seus fills, aspectes aquests que, per a mi, el fan un **cronista exemplar** del segle XXI, rememorant l'etiqueta que la història literària ha donat a Bernat Desclot, i que no dubt que també s'ha guanyat Antoni Tugores, perquè bevent de les característiques clàssiques-com són el valor del testimoni oral, de la memòria de les vivències i dels aspectes biogràfics; el de la consciència nacional de qui la conta; el dels fets històrics i dels protagonistes històrics; sense abandonar ni descuidar el principi de l'objectivitat-aconsegueix la identificació lector-protagonista i també provoca la reflexió i la crítica, uns elements que el nostre temps necessita imperativament.

A tall de conclusió, aquest és un llibre que des del passat ens acosta al present i ens ajuda a entendre l'un i l'altre, que té una alta qualitat literària, que narra unes

històries amb un alt nivell de sensibilitat i que són de gran valor humà, sense que cap d'aquests aspectes faci desmerèixer l'alt valor històric del recull, ni l'objectiu assolit: dignificar les víctimes que ho foren perquè no tenien ningú que les defensàs. Una vegada més Antoni Tugores, a la manera del cavaller medieval que creia en valors com la valentia, l'honor, la generositat i la cortesia, se'n apareix com el defensor de la dignitat dels desvalguts i de la justícia històrica.

Antoni Tugores

Com la carn de xinxa

Cròniques de 1936 i d'altres anys negats

ideològics que la movien: sexisme, doble moral, antimarxisme... Altres vegades són notes que tenen la intenció de servir de presentació de personalitats polítiques locals o fins i tot de les línies en política educativa i també lingüística, com per exemple aquesta cita extreta de l'Arriba que diu "La dirección de este Semanario, sin dejar de reconocer la realidad de las lenguas regionales y el altísimo valor de sus obras literarias, quiere contribuir en lo posible a

Patria, autoridad..." (són paraules de Vandellós, delegat comarcal d'Educació que es poden llegir a "Vuitanta duros per una vida") o aquesta altra "... con el fajn de Capitán General... hay que obtener de la Superioridad la concesión del honor máximo militar para el rey de nuestras almas..." (ho deia Francisca Grimalt, cap de propaganda de Falange en la campanya de militarització del Sant Crist de Manacor, el mateix que encara avui el poble de Manacor passeja en romeria). Cites que a mesura que